

Nr 73.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående
överlåtelse till lantförsvaret av Tierps kronopark m. m.;
given Stockholms slott den 25 februari 1916.*

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att Tierps kronopark i Uppsala län med kronoparkens hela område ävensom det intill samma kronopark gränsande, under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning stående skiftet I av Tensmyra länsmansboställe må av domänstyrelsen överlämnas till lantförsvaret för att användas såsom skjutfält.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

B. B. E. Mörcke.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 25 februari 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

— — — — —
Efter gemensam beredning inom lantförsvars- och jordbruksdepartementen yttrade chefen för förstnämnda departement, statsrådet Mörcke följande:

Riksdagens
beslut år 1880
angående an-
ordnande av
skjutfält vid
Marma för ar-
tilleriet.

»Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1880 års riksdag, enligt skrivelse den 14 maj 1880, ett anslag av 161,476 kronor för inköp eller förvärfvande av viss för anordnande av ett skjutfält för artilleriet invid Marma järnvägsstation i Uppland erforderlig, enskilda tillhörig mark. Därjämte medgav riksdagen, ej mindre att erforderlig mark å Tierps kronopark bleve för skjutfältet upplåten, än även att dels behållningen av den för själva skjutfältets avröjande avverkade och försålda skogen finge användas till betäckande

av kostnader för fältets undersökning och kartläggning, stubbrytning, planering, stängsels anbringande, vägars anläggning och sättande i stånd m. m., dels den arrendesumma, som kunde för det inhägnade skjutfältets upplåtande till bete erhållas, finge användas till underhåll av fältet och de byggnader, som kunde komma att där uppföras; och borde den del av marken med därå växande skog, som ej bleve till skjutfält utlagd och inhägnad, överlätas åt skogsstyrelsen att för statens räkning förvaltas, utan att dock därvid någon inskränkning finge göras i artilleriets rätt att för sina övningar begagna skjutfältet samt att i skogen uppsamla de projektiler, som kunde där nedfalla.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgav sedermera 1895 års riksdag, att visst närmare angivet område av Tierps kronopark finge för utvidgning av Marma skjutfält med detsamma förenas, ävensom att behållna köpeskillingen för den skog, som för avröjande av samma område måste avverkas, finge användas till betäckande av kostnaden för detsammas planering och i övrigt för skjutfältets behov.

Riksdagens
beslut år 1895
om viss ut-
vidgning av
Marma skjut-
fält.

Över Tierps kronopark och Marma skjutfält har karta upprättats, vilken torde få biläggas statsrådsprotokollet. Å kartan har den för skjutfältets anordnande förvärvade enskilda marken betecknats med röd färg, under det att kronoparkens område, däri inbegripet det till Tensmyra länsmansboställe hörande utmarksskiftet I, utmärkts med grön färg. Den röda streckade linjen betecknar den genom arméförvaltningens artilleridepartements försorg uppsatta hägnaden kring skjutfältet.

Karta över
Marma skjut-
fält.

Uti underdånig skrivelse den 1 juni 1901 framhöll domänstyrelsen att olika meningar gjort sig gällande rörande skjutfältets rätta gränser mot kronoparken, och hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte förklara, att skjutfältets gränser mot kronoparken Tierp skulle utgöras av dem, som å skrivelsen bifogad karta utmärkts med gula gränslinjer, eller att skjutfältet skulle omfatta de å förenämnda, statsrådsprotokollet bilagda karta med a¹ och b betecknade områdena.

Domänsty-
relsens fram-
ställning år
1901 an-
gående
skjutfältets
gränser.

I häröver den 4 december 1902 avgivet utlåtande anförde armén förvaltningens artilleridepartement bland annat, att det vore av största vikt, att lantförsvaret finge på det sätt använda skjutfältet vid Marma, att det i högsta möjliga grad bleve till nytta för artilleriets övningar och därigenom även för landets försvar i dess helhet; att riksdagen

med sitt beslut att till skjutfält inköpa och upplåta mark otvivelaktigt haft för avsikt att bereda artilleriet tillgång till ett fullt lämpligt område för bedrivande av skjutövningar på ett ändamålsenligt sätt; att skjutfältet med den inskränkta omfattning, domänstyrelsen ville giva åt detsamma, vore till ringa eller ingen nytta; samt att skjutfältet även med den utsträckning, artilleridepartementet ansåge det äga, vore otillräckligt, varför generalfältygmästaren hade för avsikt att göra framställning om förvärvande av mark för fältets utvidgning.

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 13 mars 1903 förklarade Kungl. Maj:t, att enär riksdagen medgivit, att den del av den till skjutfält äskade, Tierps kronopark tillhörande mark, som ej bleve till skjutfält utlagd och inhägnad, finge överlätas åt domänstyrelsens förvaltning, dock att därvid någon inskränkning icke finge göras i artilleriets rätt att för sina övningar begagna skjutfältet och att i skogen uppsamla de projektiler, som kunde nedfalla där, artilleriet utan hinder av domänstyrelsens disposition över kronoparken och därå växande skog finge för sina övningar begagna jämväl den del av kronoparkens ifrågavarande område, som enligt riksdagens skrivelse ej skulle inhägnas och som funnes å en av arméförvaltningen i målet företedd karta över Marma skjutfält betecknad såsom tillhörande nämnda fält; men att, därest skogsavverkning erfordrades för skjutövningars bedrivande, vederbörande befälhavare skulle därom meddela revirförvaltaren underrättelse och tillika ägna synnerlig omsorg däråt, att ej skogen skadades mera än som övningarnas utförande oundgängligen krävde.

Framställning
av jägmästaren i
Örbyhus revir.

Under erinran, att enligt 1880 års riksdagsbeslut den del av den för anläggandet av Marma skjutfält från enskilda personer förvärvade skogsmarken, som icke behövde avröjas i och för skjutfältets begagnande, skulle överlämnas till domänstyrelsen för kronoparkens utvidgning, anmälde jägmästaren i Örbyhus revir i skrivelse till domänstyrelsen den 30 oktober 1906, att detta överlämnande till skogsväsendet aldrig kommit till stånd, utan hade skjutfältet dittills tillgodogjort sig virkesavkastningen från ifrågavarande område. Någon försäljning av virke i större omfattning hade dock ej ägt rum förr än hösten 1906, då genom vaktmästaren vid skjutfältet utstämplat för försäljning en del träd, som utgjort 331,06 kubikmeter och inbringat 5,095 kronor. Med hänsyn härtill hemställde jägmästaren, att domänstyrelsen måtte göra sin rätt till förenämnda mark gällande.

Arméför-
valtningens
artilleri-
departements
yttrande.

Över berörda framställning avgav arméförvaltningens artilleridepartement den 22 november 1906 yttrande samt anförde därvid, att ifrågavarande avverkning avsett dels undanröjande av en del träd i närheten av ammunitionsförrådet och kruthuset, i vars närhet enligt gällande bestämmelser barrskog icke finge finnas, dels utgallring av en del mogen skog i skottlinjens omedelbara närhet öster om densamma, vilken åtgärd ansetts erforderlig för skjutfältets utvidgande. Dessutom skulle, dock mycket sparsamt, borttagas en del mogna träd öster och väster om allévägen i etablissemangets omedelbara närhet.

Artilleridepartementet framhöll vidare, att departementet jämlikt 1880 års riksdagsbeslut skulle äga fri dispositionsrätt över hela den del av marken, som efter nedhuggande av därå växande skog bleve utlagd och inhägnad till skjutfält, varjämte den del av marken med därå växande skog, som ej bleve utlagd och inhägnad till skjutfält, skulle överlåtas till skogsstyrelsen. Då åt benämningen skjutfält otvetydigt måste givas en vidsträcktare tolkning än att därmed endast skulle avses den för själva skjutningen erforderliga och upphuggna delen av skogsmarken, när därtill ovillkorligen måste räknas de för truppförbandens förläggning och materielens förvarande erforderliga områden, syntes artilleridepartementets fria dispositionsrätt även sträcka sig *utöver* den av själva skjutbanan upptagna marken. Under sådana förhållanden och då de till avverkning ifrågakomna träden samtliga stått inom skjutfältets hägnade område och ansetts böra avverkas dels för skjutfältets utvidgande, dels av säkerhetshänsyn till de vid skjutfältet befintliga ammunitionsförråden samt även befunnit sig i etablissemangets omedelbara närhet, hade departementet ansett sig oförhindrat att utföra ifrågavarande avverkning.

Efter att hava inhämtat vederbörande jägmästares yttrande över artilleridepartementets berörda utlåtande överlämnade domänstyrelsen med skrivelse den 17 juni 1911 handlingarna i ärendet till Kungl. Maj:t samt anförde därvid huvudsakligen följande:

Domänstyrel-
sens skrivelse
till Kungl.
Maj:t den
17 juni 1911.

Av riksdagens skrivelse den 14 maj 1880 framginge, att riksdagen avsett, att kronoparken skulle av till skjutfält nyinköpt mark få ersättning för den del av kronoparken, som skulle avstås till skjutfältet. Av den i ärendet företedda kartan framginge emellertid, att i huvudsak all den från enskilda förvärvade marken nu befunne sig inom hägnaden kring skjutfältet — förhållandet syntes hava varit detsamma allt ifrån skjutfältets tillkomst — och därför skulle anses såsom skjutfält, om, såsom artilleridepartementet velat göra gällande, därmed menades det

inhägnade området. Så hade uppenbarligen dock ej varit riksdagens mening, utan skulle enligt riksdagens berörda skrivelse artilleriet äga dispositionsrätt allenast över den del av området, som efter nedhuggande av den därå växande skogen blivit utlagd och inhägnad till skjutfält, d. v. s. endast den kalhuggna marken. Såsom förhållandena nu faktiskt gestaltat sig skulle nästan hela den värdefulla kronoparken kunna avverkas för artilleriets räkning, och av de inköpta områdena, vilka skulle användas dels till skjutfält och dels till kronoparkens utvidgning, hade kronoparken, om stängslet skulle utgöra skjutfältets gräns, ej fått mera än en obetydlig, från områdets södra del åt öster utskjutande figur.

Ett ytterligare stöd för den åsikten, att endast skogen å själva skjutbanan skulle disponeras av artilleridepartementet, funne domänstyrelsen i nådiga brevet den 17 maj 1895, enligt vilket brev ävensom riksdagens beslut samma år det å den upprättade kartan med bokstaven b utmärkta området skulle för utvidgning av skjutfältet med det samma förenas. Vore artilleridepartementets tolkning av riksdagens beslut år 1880 riktig, syntes 1895 års riksdags beslut hava varit oböväligt.

Av jägmästarens i ärendet avgivna yttrande framginge bland annat, att å den del av de inköpta områdena, som rätteligen bort tilläggas kronoparken, planlös avverkning av diverse virke för artilleriets behov ägt rum, samt att artilleriet eller skjutfältets förvaltning allt fortfarande utarrenderade betet å hela det inhägnade området, tidtals låtit fälla ungskog å kronoparken för användning vid skjutövningarna samt orsakat åtskillig skadegörelse inom kronoparkens område.

Med stöd av det anförda och under åberopande av sin förenämnda skrivelse den 1 juni 1901 hemställde domänstyrelsen, att Kungl. Maj:t, till undanröjande av den ovisshet, som nu syntes råda rörande skjutfältets gränser och dispositionen av avkastningen från vissa områden av kronoparken, och till undvikande av de olägenheter i övrigt, som vore en följd av den uppenbarligen alltför vidsträckta tolkning, artilleridepartementet syntes vilja giva dittills meddelade bestämmelser angående skjutfältets gränser, måtte förklara, antingen att Marma skjutfält skulle omfatta de å den upprättade kartan med a¹ och b betecknade områdena, möjligen med något rätade gränser, med bibehållande av den artilleriet av Kungl. Maj:t och riksdagen medgivna rätt till kulors uppsamlande m. m. å kronoparken, eller ock att skjutfältet skulle hava annan omfattning, om sådan funnes vara nödvändig, men att all avkomst från kronoparken tillhörande mark, utom vad sålunda skulle till-

höra skjutfältet, skulle tillhöra statsverkets skogsmedel; och hemställde styrelsen i anslutning härtill om föreskrift, att inkomsten av den skog, som skjutfältets förvaltning år 1906 försålt från mark utom områdena a¹ och b, skulle redovisas bland nämnda medel.

Över domänstyrelsens framställning avgav arméförvaltningens artilleridepartement underdånigt utlåtande den 14 augusti 1911 och anförde därvid, att begreppet skjutfält finge i 1880 års riksdagsskrivelse fattas dels i vidsträckt bemärkelse, omfattande hela det för skjutfält inköpta jämte det från Tierps kronopark upplåtna området, dels ock i inskränkt bemärkelse, omfattande de delar av nämnda område, över vilka artilleriet fått sig tillerkänd den mest oinskränkta dispositionsrätt. Domänstyrelsen ville göra gällande, att dessa delar omfattade endast själva skottlinjen och den avröjda delen av manöverfältet, på kartan betecknat med a¹ och b, samt att riksdagen utgått från den förutsättningen, att stängslet skulle anbringas utmed kanten av den avverkade delen av fältet, eller m. a. o. att endast själva skottlinjen och den avröjda delen av manöverfältet skulle inhägnas. Riksdagen hade emellertid icke bestämt, var hägnaden skulle utföras, och artilleridepartementet hölle före, att även om inhägnaden varit i riksdagens skrivelse tänkt såsom utmärkande gränserna för den ena eller andra myndighetens dispositionsområde, så hade densamma icke så kunnat utföras, enär detta av praktiska skäl skulle visat sig olämpligt eller rent av omöjligt. Hägnaden hade nu utförts så, att den omfattade det område, som det under vissa förhållanden kunde vara farligt att beträda, d. v. s. hela skjutfältet.

Vidkommande dispositionsrätten ville artilleridepartementet göra gällande, att artilleriet, som hade obestriddlig rätt att utan inskränkning för sina övningar begagna hela skjutfältet, även fått sig tillerkänd full dispositionsrätt ej allenast över »själva skjutfältet» eller skottlinjen och den avverkade delen av manöverfältet utan jämväl över det område, som behövdes såsom byggnadsplats, och över hela manöverfältet. Över detta område, som uteslutande utgjordes av inköpt mark och som omfattade den del av skjutfältet, som vore belägen söder om landsvägen till Carlsäter och Vessland (Vesslandsvägen), måste artilleridepartementet anses hava fått oinskränkt rätt att utan hinder av annan fritt förfoga. 1906 års avverkning hade ägt rum dels å etablissemangsområdet, eller det område, därå för skjutfältets begagnande nödiga byggnader uppförts, dels å kruthusområdet. Till denna avverkning måste artilleridepartementet anses haft full rättighet, då departementet hade oinskränkt

Arméförvaltningens artilleridepartements yttrande den 14 augusti 1911.

dispositionsrätt till själva området. Till stöd härför åberopade artilleridepartementet en år 1879 upprättad karta över det föreslagna skjutfältet, av vilken karta framginge, att det för etablissemanget använda område, varå avverkningen skett, redan från början varit avsett för sådant ändamål, och vore det för artilleridepartementet uppenbart, att riksdagen, med gillande av den föreslagna läger-, parkerings- och byggnadsplatsen, velat åt artilleriet inrymma samma oinskränkta dispositionsrätt till detta område, som till skottlinjeområdet.

Artilleridepartementet hyste däremot icke den uppfattning, att hela det nu inhägnade området, d. v. s. hela skjutfältet, skulle av departementet kunna fritt disponeras i avseende på skogsvård och skogsavverkning, utan hölle departementet tvärt om före, att all skog norr om vägen till Carlsäter och Vessland, utom den i själva skottlinjen, borde tillhöra domänstyrelsen, dock med förbehållen rätt för artilleriet att utan någon inskränkning för sina övningar begagna hela skjutfältet, och således jämväl den del av kronoparkens ifrågavarande område, som enligt riksdagens skrivelse ej skulle inhägnas. Därjämte ansåge departementet, att virke för underhåll av hägnaden kring denna del borde erhållas från den angränsande skogen. Av detta område norr om vägen vore flera delar inköpta, och de utgjorde således den till skjutfältet nyinköpta marken, som skulle lämnas åt kronoparken såsom ersättning för vad som avträdades åt artilleriet.

Vad betesrätten å skjutfältet anginge, kunde denna enligt departementets uppfattning ej delas, enär stängsel ej lämpligen kunde dela skjutfältet i särskilda områden. Söder om Vesslandsvägen funnes icke några beten, som kunde giva inkomst, och det vore egentligen å norra skjutfältets avröjda eller öppna delar, som betena kunde bortarrenderas. Inkomsterna av dessa borde därför rätteligen tillhöra artilleriet.

På grund av vad sålunda anförts, hemställde departementet, att därest domänstyrelsens framställning ansåges böra föranleda någon åtgärd, Kungl. Maj:t måtte förklara,

att, utom själva skottlinjen, även den del av skjutfältet, som låge söder om vägen till Carlsäter och Vessland, tillkomme artilleridepartementet med oinskränkt förfoganderätt, och

att i följd därav domänstyrelsens hemställan i fråga om inkomsten av skog från detta område ej kunde bifallas, men

att skogen å den övriga delen av skjutfältet skulle tillhöra domänstyrelsens förvaltning, dock utan inskränkning i artilleriets rätt att för sina övningar begagna skjutfältets hela område,

att betesrätten å hela skjutfältet skulle tillkomma artilleriet,

samt att stängselvirke för underhållande av den inhägnad, som angåve domänstyrelsens markområde, skulle lämnas från angränsande skog.

Med anledning av vad artilleridepartementet sålunda anfört och hemställt avgav domänstyrelsen den 21 februari 1913 förnyat underdånigt utlåtande i ärendet samt anförde därvid följande:

Domän-
styrelsens ytt-
rande den 21
februari 1913.

När domänstyrelsen gjorde sin framställning den 17 juni 1911, hade styrelsen i skrivelse från arméförvaltningens artilleridepartement den 22 november 1906 visserligen fått den upplysningen, att mera-nämnda avverkning skett dels i närheten av ammunitionsförrådet och kruthuset, dels i skottlinjens omedelbara närhet öster om densamma, dels ock i etablissemangets omedelbara närhet, men domänstyrelsen hade saknat kännedom om omfattningen av etablissemangsområdet och manöverfältet ävensom därom, att avverkningen skett inom dessa områden. Genom artilleridepartementets nu avgivna utlåtande och de samma utlå-tande vidlagda kartorna hade förhållandena blivit tydliggjorda. Do-mänstyrelsen biträdde artilleridepartementets åsikt, att kruthusområdet, manöverfältet och det till läger- och parkeringsplats avsedda, för eta-blissementet nu använda området med full dispositionsrätt tillkomme artilleriet. Vid det förhållande att 1906 års avverkning, såsom nu visats, ägt rum inom dessa områden, frånträdde styrelsen sin hem-ställan om föreskrift, att inkomsten av samma avverkning skulle redo-visas bland statsverkets skogsmedel.

Vidkommande artilleridepartementets hemställan, att betesrätten å hela skjutfältet skulle tillkomma artilleriet, ville styrelsen framhålla, att betet å den avröjda skottlinjen visserligen måste anses vara avgjort bättre än å de å ömse sidor därom liggande, skogbeväxta områdena, som även enligt artilleridepartementets mening tillhörde kronoparken, men att, då de sistnämnda områdena till ytvidden vore flera gånger större än skottlinjen och då även norra delen av denna numera torde vara skogbeväxt, varigenom ytvidden av den med gott bete beväxta delen än ytterligare förminskats, en delning av betesavgifterna mellan artilleriet och skogsväsendet syntes styrelsen med skäl kunna ifråga-sättas, och borde enligt styrelsens mening skälig del av samma avgifter tillföras statsverkets skogsmedel.

Med anledning av artilleridepartementets hemställan, att stängsel-virke för underhåll av den inhägnad, som angåve domänstyrelsens markområde, skulle få tagas från angränsande skog, ville styrelsen er-inra, att stängslet ej tillkommit för något skogsväsendets behov, att det-

samma med större skäl kunde sägas utmärka artilleriets (skjutfältets i den vidsträcktare bemärkelsen) område än angiva domänstyrelsens område, och att detsamma, så länge betning å skjutfältet ägt rum, för skogsskötseln varit obehövt. Vid sådant förhållande och i all synnerhet, om, såsom hittills varit fallet, betesavgifterna odelade tillfölle artilleriet, syntes kravet på att utan ersättning få taga virke till ifrågavarande stängsel icke motiverat. Sådant virke borde från kronoparken utlämnas endast efter utsyning och mot ersättning till skogsväsendet efter i orten gällande pris för skog av de dimensioner, som för ändamålet erfordrades. I detta sammanhang ville styrelsen framhålla, att till hägnader numera, sedan skogsprodukternas stegrade värde nödvändiggjort sparsamhet vid förbrukningen av husbehovsvirke, alltmer användes på stolpar uppsatt galvaniserad stängseltråd, av vilka materiel varaktiga och i längden billiga hägnader kunde åstadkommas.

I likhet med vad vid skogshushållning allmänt tillämpades, hade domänstyrelsen alltmer strävat efter att, i den mån så kunde ske, från betning fullständigt freda för skogsbörd avsedd mark. Betesdjuren åstadkomme nämligen å uppväxande plant- och ungskog skada, ofta till betydande omfattning. Domänstyrelsen ansåge av denna orsak, att betningen å det inhägnade skjutfältet, som ju till stor del jämväl vore avsett att producera skog, borde upphöra, vilket i detta fall kunde ske utan annan olägenhet än att inkomsten därav bortfölle. Om betningen upphörde, lände stängslet kring skjutfältet till viss nytta även för skogsskötseln därigenom, att angränsande egendomars kreatur hindrades att beta å kronoparken, och ansåge styrelsen det i så fall vara rimligt, att skogsväsendet i någon mån bidroge till underhåll av hägnaden.

Styrelsen anhölle därför om föreskrift, att betesrätten å skjutfältet icke vidare skulle utarrenderas, att stolpar till stängslet kring skjutfältet skulle utlämnas från kronoparken Tierp, och att halva kostnaden för stängslets uppsättande och underhåll skulle efter företedd räkning utbetalas av kronoparkens förvaltningsmedel, allt under förutsättning att hela skjutfältet, taget i den vidsträcktare bemärkelsen, hölles inhägnat och fredades från betning.

I övrigt ansåge sig domänstyrelsen böra framhålla, att styrelsen, som numera räknades till de affärsdrivande verken, såsom sådant hade att tillse, att de styrelsen anförtrodda förvaltningsobjekten sköttes på det mest rationella och för staten uthålligt inkomstbringande sätt. Så kunde emellertid icke ske med största delen av ifrågavarande kronopark Tierp, då den tjänade två ändamål. Dess egenskap av skjutfält inverkade i avsevärd grad menligt och hindrande på skogsskötseln, och

ville styrelsen som exempel därpå anföras, att skogsbeståndet (gammal värdefull skog) å den del av kronoparken, som vore belägen väster om skottlinjen, mellan denna och järnvägen, icke lämpligen kunde avverkas, enär detsamma skyddade järnvägen och den därintill löpande landsvägen för kreverande projektiler och dess avverkning alltså skulle antingen verka hindrande för skjutningen eller ock göra trafiken å järnvägen och landsvägen osäker, att mål för skjutningen stundom uppställdes på sidorna om skottlinjen, varigenom skogsbeståndet söndertrasades av projektilerna och dess värde förringades, att skjutningar förekomme mot skogsodlade hyggen, vilka även mer eller mindre skadades genom att körning med förställare och kanoner ägde rum däröver och att sådan trafik även syntes hava förekommit å kronoparken utom skjutfältet, även taget i dess vidsträcktare bemärkelse.

Vid sådant förhållande och då, såsom arméförvaltningens artilleridepartement ville göra gällande, artilleriet torde äga rätt att för sina övningar begagna hela skjutfältet och av kronoparken utom detta, återigen taget i den vidsträcktare bemärkelsen, föga återstode, skulle enligt styrelsens åsikt största fördel för det allmänna ernås, om kronoparken i sin helhet överlämnades till arméförvaltningen att som skjutfält för artilleriet förvaltas. Något yrkande i denna riktning ansåge sig styrelsen likväl icke böra framställa.

Uti infortrat förnyat utlåtande den 3 juni 1913 har arméförvaltningens artilleridepartement, med tillkännagivande att domänstyrelsens utlåtande den 21 februari 1913 avgivits efter samråd med artilleridepartementet, meddelat, att departementet ej hade något att erinra mot bifall till vad domänstyrelsen hemställt, under förutsättning att nu bestående samrätt emellan departementet och domänstyrelsen i avseende å dispositionen av skjutfältet skulle fortfara. Artilleridepartementet ginge väl härigenom miste om den inkomst av bete, som enligt riksdagens skrivelse av år 1880 anvisats till underhåll av artilleriets byggnader, men som, enligt vad domänstyrelsen anför, begagnandet av betesrätten verkade menligt å skogsbörden, ansåge sig departementet, då tilläventyrs den härigenom statsverket åsamkade skada i värde mer än uppvägs av artilleriets betesinkomst, böra avstå från denna inkomst.

Artilleridepartementet delade ock domänstyrelsens åsikt i avseende å olämpligheten av en fortsatt samrätt till skjutfältet och fördelen av denna rätts upphörande genom hela kronoparkens överlämnande till departementet för att såsom skjutfält för artilleriet förvaltas. På

Arméförvaltningens artilleridepartements yttrande den 3 juni 1913.

samma gång det förhållande, att ifrågavarande kronopark tjänade två statsändamål, såsom domänstyrelsen anført, inverkade menligt och hindrande på skogsskötseln, medförde å andra sidan kronoparkens omför-målda dubbelställning, att den icke heller på ett rationellt och ändamålsenligt sätt kunde begagnas såsom skjutfält. Vid användandet för sådant ändamål måste nämligen städse hänsyn tagas till domänstyrelsens berättigade intressen och tillses, att dessa ej genom skjutövningarnas bedrivande förnärmades. Någon minskning i inkomst för statsverket borde ej genom kronoparkens överlämnande i dess helhet till lantförsvaret uppkomma, enär en så rationell skogsvård, som med hänsyn till kronoparkens användande till skjutfält vore möjlig, jämväl vid parkens förvaltande av artilleridepartementet kunde åstadkommas. Skillnaden bleve endast den, att inkomsten tillgodokomme fjärde i stället för nionde huvudtiteln. Då det sålunda från allmän statsekonomisk synpunkt måste anses ligkiltigt, om kronoparken lydde under domänstyrelsens eller artilleridepartementets förvaltning, men det med hänsyn till artilleriets skjutövningar vore av stor betydelse, att hinder genom annan statsmyndighets dispositionsrätt till skjutfältet ej förefunnes för dessas ändamålsenliga anordnande och bedrivande, funne sig artilleridepartementet föranlåtet att med erkännande mottaga domänstyrelsens erbjudande samt göra hemställan om hela kronoparkens överlämnande till artilleridepartementet, varigenom, på sätt domänstyrelsen anført, största fördel för det allmänna ernåddes.

Artilleridepartementet hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning och efter dess medgivande förordna, att hela Tierps kronopark skulle överlämnas från domänstyrelsens till departementets förvaltning och användas såsom skjutfält.

Domänsty-
relsens
yttrande den
2 december
1915.

Genom nådig remiss den 6 oktober 1915 anbefalldes Kungl. Maj:t domänstyrelsen att inkomma med utlåtande över det av arméförvaltningen sålunda framställda förslaget om överlämnande av Tierps kronopark till lantförsvaret för att användas såsom skjutfält och därvid särskilt meddela för bedömande av berörda förslag erforderliga uppgifter angående kronoparkens areal m. m.

Till åttlydnad härav avgav domänstyrelsen den 2 december 1915 utlåtande i ärendet samt meddelade därvid till en början, att styrelsen inhämtat yttrande från vederbörande överjägmästare och jägmästare.

I berörda yttrande hade jägmästaren upplyst, att Tierps kronoparks båda block omfattade en areal av 486,23 hektar produktiv skogsmark, 15,46 hektar impediment och 12,01 hektar inägor, tillsammans 513,70 hektar,

samt att inägorna utgjordes av f. d. jägmästarbostället Kronsäter och kronojägarbostället med samma namn.

Vad beträffade själva frågan om överförandet av hela Tierps kronopark från domänstyrelsens till arméförvaltningens artilleridepartementets förvaltning hade denna åtgärd syntes jägmästaren icke vara av behovet påkallad under förutsättning, *dels* att förhållandet mellan kronoparken och skjutfältet definitivt reglerades på sätt, som såväl domänstyrelsen som artilleridepartementet tidigare ansett möjligt, så att all mark — således även den för skjutfältets räkning inköpta — norr om Vesslandsvägen skulle tillhöra kronoparken och all mark söder om sagda väg skjutfältet, samt att även betesfrågan på av båda parterna medgivet sätt ordnades, *dels*, till förekommande av till synes oberättigat intrång från någondera sidan, att fälttygmästaren och jägmästaren tillsammans uppgjorde ett förslag till det nuvarande skjutfältets fulla utnyttjande, därvid skogshushållningens fordringar borde sättas i andra rummet, och skulle i detta förslag bland annat preciseras, vilka bestånd som behövde utsättas för direkt beskjutning eller rent av genast nedfällas. Förslaget borde, sedan det blivit av vederbörande å ömse sidor godkänt, ligga till grund för en P. M., att beaktas av samtliga kommenderingar till Marma skjutfält. Misstag och tvistigheter skulle på så sätt kunna undvikas.

Underlaget för jägmästarens här uttalade åsikter vore hans bestämda mening, att kronoparken, som till följd av lokala förhållanden ej i sin helhet syntes kunna utnyttjas till skjutfält, kunde till större delar, än som framginge av enbart en blick på kartan, fullt effektivt skötas genom skogsstaten, blott de för direkt beskjutning utsatta delarna lämnades åsido och förhållandet mellan parken och skjutfältet i övrigt bleve ordnat.

Vidare hade jägmästaren ställt sig tveksam inför artilleridepartementets uppgift, att en så rationell skogsvård, som med hänsyn till kronoparkens användande som skjutfält vore möjlig, jämväl vid parkens förvaltande av artilleridepartementet kunde åstadkommas, enär såväl i fråga om de skjutfältet nu tillhörande skiftena, som i fråga om viss annan under departementet hörande skog, annan skogsvård än avverkningsåtgärder icke syntes hava förekommit. Den värdefullaste och äldsta skogen å kronoparken komme emellertid att snart nog bliva slutavverkad, varefter inkomsterna bleve tämligen obetydliga, men utgifterna antagligen minst lika stora, enär omfattande förvaltningsåtgärder allt fortfarande krävdes. Upplyningsvis hade jägmästaren härvid meddelat, att utgifterna för parken år 1914 uppgått till 2,267 kro-

nor 79 öre samt beräknats för åren 1915 och 1916 till respektive 2,170 kronor och 3,751 kronor, i vilka summor icke inginge avlöning för förvaltande och bevakande personal.

Om parken allt fortfarande skulle skötas något så när fackmässigt, måste skogsodlingar och stora dikningar utföras samt gallringar i de tillväxande ungskogsbestånden alltjämt fortgå, vilket arbete ej ansåges kunna utföras allenast genom den hittillsvarande personalen å skjutfältet.

Artilleridepartementet tycktes vidare hava förbisett, att även skogen till länsmansbostället Tensmyra låge inom skjutfältets område, detta taget i den vidsträcktare betydelsen, och att denna skog måhända också borde överföras till departementets förvaltning, för så vitt kronoparken överlämnades.

Slutligen ansåge sig jägmästaren böra erinra, att arméförvaltningens artilleridepartements till grund för remissen liggande skrivelse vore daterad redan i juni 1913 och att förhållandena sedan dess måhända ändrats därhän, att inom en ej avlägsen tid för artilleriets övningar erfordrades ett vida större skjutfält än här, även efter eventuellt inköp av privatmark österut, kunde åstadkommas.

Den genom sitt för virkesförsäljning ypperliga läge särdeles värdefulla marken komme naturligtvis då att återgå under domänstyrelsens förvaltning och jägmästaren kunde därför icke se några verkliga skäl för kronoparkens temporära överlämnande till arméförvaltningen.

I jägmästarens ovan omförmälda yttrande hade överjägmästaren förklarat sig till alla delar instämma.

För egen del funne sig emellertid domänstyrelsen, trots de av jägmästaren uttalade delvis beaktansvärda synpunkter, böra fasthålla vid sitt i skrivelsen den 21 februari 1913 gjorda uttalande, att enligt styrelsens åsikt största fördel för det allmänna skulle ernås, om kronoparken i sin helhet överlämnades till arméförvaltningen att såsom skjutfält för artilleriet förvaltas, och ville styrelsen som stöd för denna sin åsikt åberopa tidigare framlagda sakskal. Vid överlämnandet syntes dock betryggande garantier böra lämnas för att en god skogsvårds fordringar, såväl genom beståndsvårdande huggningar som ock genom skogsodling och avdikning, tillgodosåges i med hänsyn till kronoparkens användande som skjutfält görligaste mån, varvid artilleridepartementet, om så funnes nödigt, borde äga skyldighet att för arbetenas utförande anskaffa behöflig extra arbetskraft, därest den för skjutfältet disponerade personalen ej befunnas för ändamålet tillräcklig eller lämplig.

Vad vidare anginge den inom skjutfältets område — i vidsträckt-

tare bemärkelse taget — liggande skogen till Tensmyra länsmansboställe, som av jägmästaren anmärkts eventuellt böra överföras till artilleridepartementets förvaltning, finge styrelsen meddela, att den bostället tillhörande utmarken omfattade trenne skiften, av vilka skiftena I och II jämlikt nådigt brev den 8 november 1889 vore ställda under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning men skiftet III (hagmarks-skiftet) fortfarande stode under boställshavarens vård och skötsel. Det skifte, som här avsåges, vore skiftet I eller det så kallade Tensmyraskiftet med en areal av 137,90 hektar produktiv skosmark samt 20,82 hektar impediment eller sammanlagt 158,72 hektar. Ifrågavarande skifte, till formen närmast likt en triangel, utgjorde den nordligaste delen av det som skjutfält inhägnade området. Då det syntes styrelsen, som om fog funnes jämväl för nyssnämnda skiftes undandragande från skogsstatens förvaltning i och för dess ställande under arméförvaltningens artilleridepartement, funne styrelsen, sedan nu artilleridepartementet hos Kungl. Maj:t gjort hemställan om Tierps kronoparks i sin helhet överlämnande till dess förvaltning, under förutsättning av nådigt bifall härtill samt att artilleridepartementet, efter att hava satts i tillfälle avgiva yttrande över detta jägmästarens alternativa förslag berörande Tensmyra länsmansboställes skog, ansåge sådan åtgärd av behovet påkallad, skäligt biträda nyssnämnda förslag beträffande Tensmyraskiftet av enahanda orsaker, som för kronoparkens överlämnande anförts, ävensom på den grund att departementet lämpligen syntes som enhet böra förvalta *hela* det såsom skjutfält hägnade området.

Domänstyrelsen finge således, med tillstyrkande av de av arméförvaltningens artilleridepartement uttalade önskemål, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning och efter dess medgivande förordna, att Tierps kronopark skulle överlämnas från domänstyrelsens till arméförvaltningens artilleridepartements förvaltning och användas såsom skjutfält, varförutom styrelsen — under förutsättning av artilleridepartementets instämmande — tillika föresloge, att enahanda åtgärder måtte av Kungl. Maj:t vidtagas i fråga om det inom det hägnade skjutfältsområdet och i dess norra del belägna, under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning stående skiftet I av Tensmyra länsmansboställe.

Med anledning av vad domänstyrelsen i sitt sistberörda utlåtande anfört, har arméförvaltningens artilleridepartement, till följd av nådig remiss den 10 januari 1916, avgivit förnyat yttrande i ärendet samt därvid anfört följande:

Arméförvaltningens artilleridepartements yttrande den 10 januari 1916.

Artilleridepartementet hade uppmärksammat, vad jägmästaren och överjägmästaren anfört i ärendet. Den föreslagna åtgärden att kronoparken skulle överflyttas till artilleridepartementet, syntes dem under vissa förutsättningar icke vara av behovet påkallad. Dessa förutsättningar vore dock enligt artilleridepartementets åsikt dels icke föreliggande och dels icke möjliga att förverkliga. Efter jägmästarens av överjägmästaren biträdda yttrande skulle en fortsatt samrätt till skjutfältet äga bestånd mellan domänstyrelsen och artilleridepartementet. Men det vore just denna samrätt, som förorsakat de olägenheter och skiljaktiga meningar om gränserna för den enes eller andres befogenhet, som tid efter annan uppkommit, och som därför manat till den nu emellan ämbetsverken träffade överenskommelsen. Att, såsom jägmästaren ifrågasatt, på förhand precisera de »bestånd, som behövde ut sättas för direkt beskjutning eller rent av genast nedfällas» vore uppenbart omöjligt.

Vidare hade jägmästaren ställt sig tveksam inför artilleridepartementets uppgift, att så rationell skogsvård, som med hänsyn till kronoparkens användande såsom skjutfält vore möjlig, jämväl vid parkens förvaltande av artilleridepartementet kunde åstadkommas. Då domänstyrelsen funnit jägmästarens synpunkter delvis beaktansvärda, torde styrelsen härmed hava avsett jägmästarens sist anförda yttrande. Det hade ock föranlett domänstyrelsen till uttalandet, att vid överlämnandet betryggande garantier borde lämnas för att en god skogsvårds fordringar bleve tillgodosedda i den med hänsyn till kronoparkens användande såsom skjutfält görligaste mån.

Artilleridepartementet, som funne grunden till det sist anförda i fackmannens naturliga misstroende till lekmannen, vågade dock vidhålla, vad departementet förut i fråga om skogsvården efter parkens överlämnande till lantförsvaret ställt i utsikt. De elementära regler för en rationell skogsvård, som jägmästaren ansett sig böra i sitt yttrande till domänstyrelsen framhålla, vore för departementet väl kända och tillämpades vid arméförvaltningens skogsvård, i den mån förhållandena krävde. Några garantier utöver de, som i gällande författningar och vederbörandes ämbetsplikt vore för handen, syntes departementet ej erforderliga. Departementet hade numera till sitt förfogande en i skogsvård sakkunnig person, arméförvaltningens domäntjänsteman, och skogshushållningsplan skulle författningsenligt underställas Kungl. Maj:ts prövning. Förslag till sådan plan komme efter undersökning å platsen att upprättas och därest särskilda kostnader såsom för extra arbetskraft m. m. skulle erfordras, komme dessa att i förslaget upptagas.

Vad jägmästaren anført därom, att förhållandena, sådana de utvecklats efter departementets skrivelse den 3 juni 1913, möjligen skulle föranleda till behov av ett större skjutfält än det nuvarande, däri inbegripet Tensmyra länsmansboställe, gäve ej anledning till ändring av departementets framställning.

Vidkommande nämnda länsmansboställe hade departementet med sin framställning avsett, att detta, i den mån det fölle inom gränserna för skjutfältet enligt den handlingarna bilagda kartan, skulle i likhet med ifrågavarande kronopark, med vilken det, enligt departementets förmenande, vore införlivat, till lantförsvaret överlämnas. Då emellertid en missuppfattning om departementets avsikt kunnat göra sig gällande, finge departementet, under åberopande av de skäl, som anförts för kronoparkens överlämnande, såsom gällande även ifrågavarande del av Tensmyra länsmansboställe, biträda domänstyrelsens förslag och sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning, att såväl Tierps kronopark som den inom skjutfältets hägnade område belägna del eller skiftet I av Tensmyra länsmansboställe måtte överlämnas från domänstyrelsens till artilleridepartementets förvaltning för att användas såsom skjutfält.

Av vad i ärendet förekommit, torde till fullo framgå, att den mellan artilleridepartementet och domänstyrelsen för närvarande bestående samfällda dispositionsrätten till ifrågavarande, till skjutfält åt artilleriet upplåtna kronopark är i alla hänseenden olämplig. Å ena sidan inverkar dess egenskap av skjutfält i avsevärd grad menligt och hindrande på skogsskötseln, och å andra sidan kan marken icke heller på ett fullt rationellt och ändamålsenligt sätt begagnas såsom skjutfält. Vid sådant förhållande och då det givetvis är av synnerlig vikt, att skjutövningarna må kunna å fältet bedrivas i den omfattning, förhållandena påkalla, finner jag mig böra tillstyrka det av artilleridepartementet framställda och av domänstyrelsen jämväl biträdda förslaget, att ifrågavarande kronopark ävensom det intill densamma belägna, i skjutfältet ingående skiftet I av Tensmyra länsmansboställe överlämnas från domänstyrelsen till lantförsvaret. I den mån kronoparkens användande såsom skjutfält icke lägger hinder därför i vägen, böra givetvis alla för en rationell skogsvårds bedrivande erforderliga åtgärder allt fortfarande vidtagas.

Med hänsyn därtill att lantförsvaret genom 1880 års riksdags beslut erhållit all den dispositionsrätt till kronoparken, som erfordras för dess användande till skjutfält, och då kostnaderna för förvärvandet av den för skjutfältet erforderliga, enskilda tillhöriga marken bestritts av anslag

Departementa-
chefen.

under fjärde huvudtiteln, torde någon ersättning för kronoparkens avstående icke böra av lantförsvaret utgivas. Något anspråk på dylik ersättning har icke heller blivit av domänstyrelsen framställt. Däremot torde statens domäners fond böra nedskrivas med det belopp, varmed kronoparken för närvarande är under samma fond upptagen.

Jag får därför hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att Tierps kronopark i Uppsala län med kronoparkens hela område ävensom det intill samma kronopark gränsande, under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning stående skiftet I av Tensmyra läns-mansboställe må av domänstyrelsen överlämnas till lantförsvaret för att användas såsom skjutfält.»

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnar Åkerman.

